

BENLİK, KİMLİK ve KİŞİLİK

KAVRAMLARI ÜZERİNE NOTLAR II:

MİLLÎ BENLİK

Prof. Dr. Sadık TURAL

İnsan, biyo-psiko-sosyolojik bir varlıktır.

İnsanın, biyo-psikolojik varlığını, kemik, kas damar ve sinir sistemine bağlı yapılanma ile farklı işlevleri bulunan bez (gudde)lerin salgıladığı hormonal yapı belirler. Biyo-psikolojik yapı, öncelikle genetik unsurlar bakımından bir soya bağlıdır. Biyo-psikolojik yapı tabii çevrenin imkân ve şartlarıyla da şekillenme özellikleri gösterir.

Biyo-psikolojik varlığın ilk özelliği kendinin canlı kalmasını sağlamak konusundaki inanışları ve çabalarıdır.

Biyo-psikolojik varlığın inaniş ve çabalarının temellendirdiği ilk unsur, benliktir. Benlik insanın kendisi için «biçtiği değer», kişiye ilk hareketi veren iç kuvvet deneme yanılma yoluyla gelişen «iç ses»tir.

Benliği oluşturan üç unsur var :

* Geçen sayımızda hocamızın «Kültürel Benlik, Kimlik ve Kişilik» başlığını taşıyan yazısını bu sayımızda yayınlacağımızı duyurmuştuk. Ancak sayın Tural, «Millî Benlik» üzerinde durmanın önceliğine işaretle Dergimize gönderdiği notta : «Sevgili Kardeşim Öcal Bey, bu yazı serisinin üçüncüsü «Kültürel Kimlik» konusuna ayrılacak; ben de sözümü yerine getirmiş olacağım.» demektedir. Hususu, okuyucularımıza saygı ile duyururuz. (Yazı İşlerinin Notu).

1) Anatomik-fizyolojik yapısını annesinin ve babasının genleri yoluyla —daha önceki nesillerin de genetik özelliklerini taşımak şartıyla— edinilmiş olunan kalıtım (biyo-psikolojik vareset).

2) Aile veya aile yerini tutan ilk çevrenin kişiye verdiği ilk uyarımlar, benimsemesi için gösterdiği ilk modeller, tercihler, telkinler...

3) Özellikle evin dışında tanınan a) akraba evleri/aileleri b) ulaşılma imkanı verilen kadarıyla sokak, mahalle insanları (öncelikle çocuklar) c) İlk düzenli eğitim kurumları (yuva, anaokulu, anasınıfı, ilkököl) gibi ilk çevrelerin, o kişiye, o kişinin ailesine, sülalesine biçtiği değer yüklediği işlev...

Yukarıdaki üç ana belirleyici/yönlendirici yanında, tabii çevrenin imkân ve imkânsızlıkları da, kişinin benlik oluşumunu sağlayan temel unsurlardır.

Benlik, biyo-psikolojik varlığın, kendisine biçtiği değer, kendisine tanıdığı hak, kendisine verdiği önemdir; kişinin kendisiyle ilgili özel ve subjektif kıymetlendirmeler, kendisiyle ilgili duygu, düşünce ve hayallerinin bir süzgeçten geçmemiş ilk şekilleri, benliktir. Daha önceki yazımızda söylediğimiz üzere, benlik kavramına bağlı olan ve kişinin kendisi veya başkaları tarafından gözlenebilen özellikleri biyo-psikolojik gelişme ve büyüme ile az çok farklılaşır. Bu farklılaşmanın bir kısmını hücre yenilenmesi hızı bir kıs-

minı ise, kimlik kavramına bağı zorlayıcı elemanlar meydana getirir. Kimlik kavramını bir kenara bırakalım; anatomik, fizyolojik farklılaşmanın bir yönüne bir kaç cümleyle değinelim: Hücre yenilenmesi; hücredeki diğer iç olaylar ile salgı (gudde) bezlerinin çalışma hızındaki, önce düzene kavuşma sonra da azalma gibi anatomik-fizyolojik oluşumlar, benliğin sesini, kuvvetini ve kabullerini farklılaştırıyor. Ergenliğe geçiş döneminde benliğin birden barizleşmesi, hormonal yapının biyo-psikolojik yapılanmadaki dalgalanmalarına bağlanabilir. Bu yüzden on bir, on yedi yaş arasındaki benliği oluşturan üç temel unsurun etkisi oranında, tavır alışlarla karşılaşılıyor. Diğer taraftan menapoz dönemi denilen ve kırk dört, eli bir yaşları arasında (bu yaşlara üç yaş ilave etmek de çıkarmak da mümkündür) karşılaşılan hormonal değişmeler sırasında da benliğin yönlendirdiği çok özel kabullerin yol açtığı tavır alışlar gözlenmektedir. Bu tavır alışların tabii ve sağlıklı bir zeminde, kimli' defekti haline getirmeden yaşamak da mümkündür.

Benlik kavramını ve tezahürlerini, insanoğlundaki biyo-psikolojik ilk hareketlere yol açan, iç kuvvet iç ses, subjektif değerlendirmelerin yol açtığı özel kabuller oluşturmaktadır. Psikolojinin veya psikiyatrinin terminoloji ve teorilerine teslim olmadan, sosyal psikoloji ile sosyolojinin imkanlarından yararlanarak problematiğimizi aydınlatmaya çalışalım.

Benlik, kişinin biyo-psikolojik varlığının temelini oluşturan önceki nesillerden devralınan genetik veraset ile ilk sosyal aktarımların sonucudur demistik. Kendisine güven duygusu; yaşama gücü ve hissi; mücadele kuvveti ve direnci; ısbaskı ve engellere karşı çözümler arama heyecanı; kendisi için toplumda yer ve yâr edinme hayâli; kısa zamanda kısa yoldan öne geçme, refaha erme, başarı kazanma

düşüncesi; başkalarının zayıflıklarını görüş onları, yok etme, ezme, sindirme, korkutma, başeğdirme, inandırma, yanma alma kurnazlığını edinme; benzeyen ben'lerle işbirliğine girmeye; birinci, değilse ikinci, hiç olmazsa ilk ikinin kendisine muhtaç olduğu insan konumuna talip olma; bir zıt cins tarafından beğenilme, sevilme, istenme; insan dışında kalan gizli güçlere inanca veya inanmama eğilimi gibi, ölçüsü ayarlanınca olumlu yaşama ve yaratma imkânları bahşeden tavır alışların altındaki iç ses, iç kuvvet, özel kabullere benlik denir. (Yunus Emre'nin «bir ben vardır bende, benden içeri» ifadesi hücrenin, kendini yaratanla ilgili kompütürize edilmiş özelliğine işaret ediyor. Bu iç ve ilk özellik sosyalleşme süreci içinde gelişebilir de, nötrleşebilir de... Benliğin olumlu ve olumsuz yanları ile kimlikle karışan unsurlarına daha ileride yeniden döneceğiz. Yalnız Benlik'in hücrenin yapısı ile ilgili olduğuna işaretle yetinelim. Ferdi kimlik ve milli kimliğin, hücrenin kodlanmış özellikleri bakımından Allah ve din ilişkisine dair araştırmalara ihtiyaç devam etmektedir.) Dikkat edilirse, yukarıdaki özelliklerin içinde paylaşma, müsamaha gösterme, affetme gibi özelliklere yer verilmemiştir; çünkü, bunlar benliğin hiç tahammül edemediği üç kavramdır. Merhamet ve acıma duygusu ise, yine bir kendine güven, üstünlük duygusu sonucunda karşımıza gelir, bencillerde çünkü merhamet ve acıma duygusu kimlik süzgecinden geçmemiş bir «ben» için, benliğe ait bir gösterge olarak kalır.

Biyo-psikolojik bir varlık olan insanın kendine güvenmesi; yaşama sevinci, mücadele heyecanı, birşeyleri değiştirme hayali, bir takım kimseleri yöneltme ve yönetme arzusu, herkesten ve her şeyden belirli ölçüde şüphe etme duygusu, birşeyleri başarıya ulaşma düşüncesi, insan dışında bir mutlak kuvvet olduğuna inanmaya

bağlı arayışları ile insan neslinin devamı konusundaki cinsiyet veya sevgi görünümü tezahürlerinin tabii ölçüler içinde kalması gerekir. Benlik'in yol açtığı, duygu, düşünce ve tavır alışlar, tabii ölçüleri aşınca, o toplumdaki sosyal kontrol mekanizmalarıyla karşılaşır.

Biyo-psikolojik bir varlık olan insanın benindeki uyumsuzluk, olumsuzluk ve bozuklukları, Freudcuların dar mantığıyla teşhis ve tedaviye imkân yoktur. Freudcuların dar mantığına teslim olunca, benliğin kendisiyle ilgili değer biçişlerini, hatta kimliğini oluşturan mizacını libido'yla açıklamaya kalkarsınız. Bu açıklama mantığı insana karşı saygısızlık ölçülerine varan soru ve cevap dizisine yol açar. Bu yüzden benlik kavramını biz daha farklı anlamak istiyoruz.

Benlik'in yol açtığı sevimsiz, çirkin, olumsuz, uyumsuz ve bozukluk manasına gelen görünümleri dört kaynaktan çıkan tavır alışlar-hizaya getirir, düzeltir, uyumlandırır, tedavi eder; 1) gülünç kılma, alay konusu etme; 2) örf (gelenek ve görenekler), yazısız hukuk; 3) Yazılı hukuk (kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge); 4) Hekimliğin ilgili bölümlerine ait teşhis ve tedavi faaliyetleri.

İnsan, bu dört kaynaktan gelen, yöneltici ve sosyalleştirici tavırlarla karşılaşa karşılaşa «kendi»ne ait benlik unsurlarını hem kişiye ait kimlik hem de milli benlik hâline dönüştürme sürecinin içinde yaşar.

Ferdi benliğin bir üst basamağı mahalli ve mesleki benlik tezahürleri, kimlik olarak adlandırılacak kadar karmaşıktır.

Benlik, kişinin özgüvenlik duygusu, engeller karşısındaki tavrı, zihin ve beden gücüne olan inancıdır; bu inanış ve tavır alışların çok fazlalığı veya çok azlığı, o kişinin benlikle ilgili rahatsızlıklarına, hattâ benlik sapsmalarına yol açabilmektedir. Zihne veya bedene ait bir özürden kaynakla-

nan benlik problemleri, psikoloji ve psikiyatrinin sahasına girer. Günümüzde multidisipliner anlayış benimsenmekle birlikte, henüz Türkiye bu noktada değildir.

Özel uzmanların yardımını gerektiren benlik rahatsızlıkları bir kenara, kıskanma, paylaşmaya yanaşmama, ilişkilerde şüpheli kalma, karşılıksız yardım etmeme, «hep bana»cılık, ailesini veya başkasını kabullenememe, sevmeme, başaramayacağını sanma gibi olumsuzluklar, aile içinde, benliğin yapılanmasına olumlu katkılarla düzeltilebilir; bu konuda öğretmenlerin de büyük yardımı olur.

Çocuğa ve gence dalkavukluk edip, şımartıp benliklerini azdıranlar da, fazla müdahaleci, sindirici davranıp, özgüven gelişimini engelleyenler de, yanlış yaptıklarını ergeç görürler.

Kişi hürriyetleri ve hakları konusunda, milli benlik ve kimlik ölçüleriyle düşünmeyi bırakmış kimselerin, çocuk ve gençlerle ilgili tekliflerine, propagandalarına dikkat edilmelidir. Özellikle Türkiye gibi, gelişmekte olan ülkelerde, aydın ile yarıaydın arasındaki farkı anlamaya imkân vermeyen bir yapılaşma vardır. Gelişmekte olan ülkelerin aydınlarının vitrinindeki kısmı, kitle iletişim araçlarına hâkim görünürler. Bu vitrindekilerin, çocukları ve gençleri kendi ve dejenere yapılarıyla bütünleştirme çalışmaları —sessiz çoğunluğa rağmen? bürokrasiden de destek görebilir. Bu tür olumsuzlukların hâkim olduğu toplumlarda, aile büyük önem kazanmaktadır. Benliği için model olacak, anne, baba, ağabey, amca, dayı, abla, hala, teyze, öğretmen, sanatçı, edebiyatçı, yazar, idareci ve siyaset adamı bulamayan genç veya çocuk ne yapabilir? Görüntülü ve basılı yayınlarda, benlik sapsmalarına yol açacak olumsuzluklar sergileniyorsa, çocuk ve genç hangi yönlendiricinin etkisiyle hayatını devam ettirmeli?

Aile, hem genetik özelliklerin, hem de benlik ve kimlik oluşumundaki yön-

lendirmelerin aktarıldığı bir sosyal birimdir.

Aile, insanın kendisini güvenlikte hissettiği, korunma veya savunma duygularını bir kenara bıraktığı bir kurumdur. Aile, mensuplarına, kendine güven duygusu aşılama, insandaki yaratıcı, yaşatıcı güçleri ortaya çıkarma, yönlendirme özelliği taşır. Aileler, benlike özgüven oluşumundaki katkıları bakımından eşit değildir. Aile içi ilişkilerin sağlıklılığı, ailelerin yerleşme biçimlerindeki yeri (mezra, köy, kasaba, şehir); bu açıdan bir önceki konumları; aile fertleri arasındaki yaş ve cinsiyet farklılıkları; ailenin milli benlik paydasından aldığı pay, her insanın benlik oluşumunu da, ailelerin benlikle ilgili katkılarını da, az çok farklılaştırıyor. Bu farklılıkları ortadan kaldırma imkânına sahip olan kurum ise, örgün eğitimidir; milliliği esas alan bir eğitimidir.

Kişinin, benliğine ait inanışları, özgüveni, özdeğeri konusundaki kabullerini demokratik bir anlayışı benimsettirerek geliştirmesini sağlayacak kurumlar, aile, sokak, okul ile basılı ve görüntülü yayınlardır. Bu kurumlar arasındaki çatışmalar, benliğin oluşumu devresinde, çocuk ve gencin benlik buhranları geçirmesine yol açar. Anne ve babalar, öğretmenler ile eğitim ve öğretim programları, çocuk ve gençleri insanlaşan ve sosyalleşen, hoşgörülü bir özgüven, özüne inanç oluşturmak üzere elele vermelidir. Bu teorik bilgiler dünyadaki bütün insanlar için geçerli olmakla birlikte, biz, Türk çocuğunda benlik oluşumu ve gelişimi konusunda aileyi aydınlatmalı ve desteklemeliyiz; pek tabii, iyi aile, iyi öğretmen, iyi eğitim ve öğretim programları ile iyi insan, iyi vatandaş yetiştirileceğini hiç unutmamalıyız... Nesil çatışmaları böyle önlenir.

Ferdî benlik, genetik yapı itibarıyla, daha önceki nesillerden devralınan (biyolojik veraset) fizyolojik ve psişik öze'liklerin, kişide ortaya çıkan

kendi varlığıyla ilgili değer biçişleri, benliğiyle ilgili, duygu, düşünce ve hayalleridir, dedik.

Millî benlik de, insan topluluklarının, kendilerini fizyolojik ve psikolojik olarak bağlı saydıkları, atalarından alınan biyo-psiko-sosyolojik bir verasetler bütünüdür.

Millî benlik, bir insan topluluğunun kendileri hakkındaki, mensubiyet gururu, önceki nesillere atfen (atıf şuuru) devam etme inancına bağlı, duygu, düşünce ve hayalleridir; bu kavram, kişilerden herbirinin, yabancılar karşısında, toplumu adına, toplumuna güven duygusu beslemesi şeklinde de düşünülebilir. Millî benlik, incitilme, aşağılanma hallerinde; hürriyetin ve bağımsızlığın kaybedilmesi tehlikesi ile karşılaşılınca ortaya çıkan, direnme ve korunma, bütünleşme ihtiyacı duyma şuurudur. Kaynağında, mensubiyet şuru bulunan millî benlik, sosyolojik görüntülere yol açan, kolektif duygu, düşünce ve hayallerdir. Kolektivite, millî benlik ve millî kimlikte, ölçümü zor bir göstergedir.

Millî benliğin en dikkate değer yönü, kişilerin bir topluma mensubiyet duyma konusundaki inanışlarıdır; bu inanışlar, millî benliği sosyolojik bir gerçeklik hâline getirir. Birbirleriyle ilgili konularını ve ilişkilerini, aittik, mensupluk duygusu —ve düşüncesi— belirleyen bir toplumda, ortaya çıkan kolektif nefse güvenme hâline millî benlik diyoruz. Millî benlik, devletin bağımsızlığı, milletin hürriyet ve egemenliği tehlikelerle karşılaştığında ortaya çıkan bir savunma mekanizmasıdır.

Millî benlik, halk seviyesinde mahalli benlik türünden yaşayıp gider: Aynı köyden, aynı şehirden olma, aynı bölgeye aitlik seviyesinde ortaya çıkan mahalli benlik görünüşlerini bütünleştirmek, millî benlik hâline getirmek, sanıldığı kadar kolay değildir. Bu parçalı görünümü bütünleştirmekten alıkoyan, aydının kendisi ve top-

lumuyla ilgili benlik tesbitlerinde şüpheli çalışmalar yapmadır. Milli benliğine yabancılaşmış aydınların, kozmopolit ve dejenere bürokratların ön plana çıktığı toplumlarda, milli benlik, halkın bir kesiminde yaşamakla beraber, yeni yetişenler arasında benlik kriziyle karşılaşılabilir. Kavramların bulanıklığı veya bulandırılmışlığı, halkın sorumluluğuna bağlanabilecek bir durum olmadığı gibi, gençleri de bu konuda suçlamak yanlıştır. Karar vericiler, özellikle eğitim ve öğretim kurumları, milli benliğin yandırılması ve diri tutulması konusunda tedbirler almalıdırlar. Milli benlik, kişinin, ben'inden «biz» şuuruna geçmesi olduğuna göre, bu bizleşmeye yol açmak için, demokratik ve teknolojik bütün imkânlardan faydalanmak gerekir.

Son yüz yıldır, bedevilikten (çöl adamı, konar göçer) belediliğe (yerleşik, şehirli) geçmeye çalışan; kabile mensubiyeti, kabile asabiyeti ve öfkesini, milli benlik hâline getiremeyen; Türk düşmanlığı ile yahudiye kin duymayı kavmiyet asabiyetinin tek sermayesi sayan; milliyet duygusu ile devlet teb'ahlığını birbirinden yeterince ayıramayan arap dünyası dışında, bütün toplumlarda, milli benlik uyanışı vardır. Araplardaki bu milli benlik krizinden, Lawrens, Nasır ve Saddam gibileri olumsuz mânada faydalandılar. Milli benlik, kalkınma heyecanı uyandırma ileri gitme düşüncesi yaratma ve başkalarını üstünlüğüyle hiza-ya getirme hayali sağlar. Bu sağlananlar, düşmanlıklar için caydırıcı bir etkiye sahiptir. Milli benliklerin, milli kimliklere yol açtığı veya daha doğru bir ifade ile, kültürel kimlikleri besleyip güçlendirdikleri gözden kaçırılmayacak bir noktadır.

Rusya ve Amerika gibi, sınırları da, bünyesindeki topluluklar da sayıca ve türce zengin toplumlara bu açıdan bakabiliriz : Rusya'da, 1917 ihtilâliyle, bir proleterya şuru, işçi ben-

liği, emeğe dayalı biz'lik, milli benliğin yerini aldırılmaya çalışıldı. Sovyet işgali altındaki mazlum milletler, kimliklerini kaybetme veya kimlik buhranı safhasına gelmişken, milli benlikleri uyandı. Partinin ve merkezi otoritenin, başta özgün ve yaygın eğitim kurumları yoluyla yaptırdığı yetmiş yıllık yoğun propaganda —âdetâ— iflâs etti. Yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyuldu. Litvanya, Azerbaycan örnekleri, Kırım Türklerinin yurtlarıyla ilgili inanışları, askerle sindirme politikasını benimseyen Moskova yönetimini şaşkına çevirmiştir; proleterya şuru teoride kalmıştır.

Amerikalılar için bir kimlik vardır; bu kimliğin içinde, İrlandalı, Polonyalı, Meksikalı, İtalyan, Yahudi ve hattâ Ermenilerin milli benliklerini yaşatma çabaları apaçık sosyo-psikolojik gerçeklerdendir. Amerikan yönetimi zenciler ve kızıldirililerin milli benliklerine amansız bir savaş açmışlarsa da, siyahlar bu savaşı 1970'lerde lehlerine çevirdiler (Kökler adlı romensk araştırma ve film hatırlansın); kızıldirililer ise, bu savaşı kaybettiler (Dilimize **Kalbimi Vatanıma Gömün** adıyla çevrilen esere bakılabilir.). Milli benlik, içinde, milli vatan, milli ülkü, milli izzet-i nefis, milli haysiyet, millet olarak tarih içinde devam etme arzusu ve heyecanına bağlı düşünceler ve davranışlar bulunan bir bütündür.

Aile (anne, baba; varsa, kardeşler) nin iç bünyesi, bu bünyeye dahil olan ilk yakınlar (dede, nine, hala, teyze, amca, dayı) çocuğun ben'inin oluşmasında ilk büyük etkileri yaparlar : Ailede yaşatılan güç odağı (otorite); sıra, sevgi ve saygıya bağlı statü ve rol benimsetici unsurlar, çocuğun ve gencin ben'i için, «benzeştirici iç modeller»dir. Bu iç modellerin bir başka yönü de ailenin ulaşılmasını, elde edilmesini hedef saydığı statü ve rol konusundaki telkinlerdir. İnsan ben'indeki özgüven duygusunu, sahip olma hissine, statü ve rol konusundaki

hedeflerinin türü ve şiddetini, aile içi model ve telkinler temellendirir. Bu aile içi modeller dış model ve telkinlerle genişleyecek, değişmelere uğrayacak, olumlu ve olumsuz tepkiler görecektir.

İlk sosyal çevre işlevi gören aile, insan ben'ini oluşturan değer ve davranış (hürriyet, fazilet, milliyet, şeref, zevk, itibar, başarıma gücü, iyimserlik, sevgi, şefkat, kendini yönetme, cesaret, ümidini kaybetme ve Allah'a iman) aktarımlarıyla, kişinin ben'ini sosyalleştirir, milli benlik hâline geçmeye hazırlar. Başta görüntülü ve basılı yaygın eğitim araçlarındaki yozlaşmalar, çocuk ve gençlerin ben'inde, ailenin ve toplumun milli benliğinde olumsuzluklara, rahatsızlıklara yol açar. Örgün eğitim, kitle kültürü yaratmaya, ferdi benlik düşmanlığına, yozluğa karşı programlarıyla, imkânlarıyla karşı çıkacak güçte ve cesaretle değilse, yozlaşmanın ilk belirtisi olan nesil çatışmaları ortaya çıkar. Nesiller arasındaki zihniyet farkları makul ölçüler içinde tabiidir; bu akla uygun ölçüleri aşan yozluklar görüntülü ve basılı yayın araçlarından geliyorsa ailenin ve okulun güçlendirilmesi kaçınılmaz olur; özellikle gelişmekte olan ülkelerde...

Nesiller arası çatışmaların önlenmesi de, sağlıklı bir ferdi benlik oluşumunun desteklenmesi de, güçlü bir aile yapısı ile mümkündür. Ailenin güçlendirilmesi, önce bu kuruma saygı duymayı gerektirir. Yıkılmış, parçalanmış ailelerin çocuklarındaki olumsuzluk konusunda ürpertici sonuçlar gösteren araştırmalar vardır.

Ailenin, yarışma değil paylaşma, kendini güvende hissetme, yer yer fedakârlık ve sıkıntılara göğüs germe, benzeştirme deneyleriyle sürüp giden bir özel sosyal kurum olduğuna insanın benliğinin oluşumundaki yerinin desteklenmesi gerektiğine işaretlerle yetinelim.

İnsan için gerekli olan ve ihtiyaç

sayılması gereken sağlıklı, uyumlu bir benliktir; benliğin kendisi için gerekli saydığı ihtiyaç kabul ettiği, sahip olma hırsı taşıdığı maddi ve manevi imkan ve güçlerin sınırlarını kazandıran ilk sosyal yapı ailedir.

İnsanın özünde, yaratanın gayesi vardır; insanın, yaratanın gayesinden uzaklaşma haline benliğin yabancılaşması denilebilir. Ben'lere benzemeyen, kavranması zor, iman edilince bütünleşilebilen tek bir mutlak ben (Allah) tarafından yaratıldığını idrak etmesi insandaki ben'in gelişme ve ulviye yönelme boyutu kazanmasıdır.

Ferdi benlik, kendine güven duygusunu Allah'a güven duygusu; sahip olma, mâlik olduğunu kendisinin bir parçası haline getirme emelini, Allah'ı varlığının ayrılmaz bir parçası olarak idrak etme yönünde gelişir. Bu gelişme, yüksek bir idrâk gerektirir; böyle bir yüksek idrâk taklit ve bilgi seviyesinden kendi ben'ini inceleyerek ulaşılan iman seviyesine doğru değişmelerle, libidoya da, sosyalleşemeyen ben'e de sınırlar çizme mânasını taşır. Bu sınırlar yaratandan dolayı yaratılmışsa sevgi ve hoşgörü ile bakma basamağında ben'e asıl şeklini bulmuş olur.

Kişi, ben'inden gelen isteklerle, arzularla hesaplaştığı; ben'i ile yaradılış gayesini uyumlandırdığı; kendisinin kendisiyle ve diğer kişilerle barışık olduğu ölçüde insanlaşır.

Bir insanın ben'i başkası için bütününü kavranılmaz, varlığını sürdürmeye indirgenince, objektivize olan yönleri bulunan bir hazinedir. Benzeşme sürecinin günü oranında ferdi kimlik, milli kimlik haline dönüşür.

Milli ruh, milli endişe, milli heyecan, milli ülkü, milli gerçek, milli şuur, milli vicdan, milli uyanış, milli direniş, milli inanış, milli birlik, milli mücadele ve kuva-yı milliye, milli izzet-i nefis, ile benzeri söyleyişler Türkçe'de **milli benlik** kavramının değişik ifadeleridir.

Linton, XX. yüzyılın ilk yarısına yaklaşırken büyük ilgi görmüş Amerikalı bir toplumbilimci... Linton, «kendi kültüründen başkasını bilmeyenler kendi kültürünü tanımazlar» diyor. Başka milli benlikler ile karşı karşıya gelmemiş veya, saldırılma, aşağılanma, yok edilme, reddedilme gibi hallerden birini tadmamış bir toplum için milli benliğin tanımlanması kolay görünmüyor.

Türk'ün veya Alman'ın yahut İtalyan'ın başka bir milliyet karşısında ferdi olarak milli benliğini duyması mümkündür. Bu karşılaştırmanın özel mantığının temelinde, kabullenilme, üstün olduğuna inanıp inandırmaya çalışma yatar; eğer bu karşılaştırmada kendinin üstünlüğüne inanmaz veya karşısındakine bunu —açık veya gizli— ifadelendirdiği halde benimsetemezse ya aşağılık kompleksine düşer veya muhatabına derin bir kin ve nefret duyar. Bu bir hesaplaşmaya dönüşebilir de dönüşmeyebilir de...

Tek tek insanların başka bir milliyet karşısında aldıkları bu özel tavır milli benliğin ilkel seviyedeki görünümüdür. Asıl psiko-sosyolojik manasıyla milli benlik, bir toplumun başka toplumlar karşısında, aşağılık kompleksine düşmek yerine onunla eşit veya ondan üstün olduğuna inanması demektir.

Her milletin, kendisi için biçtiği değerın göstergesi olan kabullerinden, yeni nesillere yönelttiği telkinleri incelemek gerekir. Bir milletin milli benliğine ait duygu, düşünce ve hayalleri, destanlarına, masallarına, halk hikâyelerine yansır. Bir milletin rüyasını, başka bir söyleyişle, red ve tercihlerinden oluşan özlemlerini, masal ve destanlarında bulmak mümkündür. Anonim edebiyat mahsullerinin bu açıdan değerlendirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Reel dünyanın trajik yapısından, hem fert hem de o topluma seviyesinde gerçeğimsi bir dünyaya sığınmak rüyâ, masal, destan, halk hikâ-

yesi veya müellif elinden çıkmış edebi metinlere yansıtılmak, özel bir imkândan yararlanmaktır. Kaldı ki, kısaca hikâyeye, roman veya tiyatro yazarı yazarın benliğine ait tercih ve tepkilerini —âdetâ bir rüyâ gibi— fiktif bir tarzda anlatmıyor mu?

Hemen belirtelim ki, ferdi benliğini sosyalleştirememiş insan uyumsuzluklar sergilemek yüzünden hem kendini hem başkalarını huzursuz ettiği gibi, milli benliğini başkalarına hayat hakkı tanımayan ilkel bir mantık haline getiren toplumlar da çevresinin ve dünyanın huzurunu, düzenini bozarlar. Milli benlikle milli narsizm anlamak mümkün değilse de, böyle anlayışlar yüzünden dünyanın veya çevremizin tadı çok kere kaçmıştır. Hitler, Alman milletinin üstünlüğü iddiasıyla (üstün ırk) milli benlik'e ait patolojik bir tezahürdür. Hitler'e benzer kimselere XX. yüzyıl dünya tarihinde epeyce rastlandı. Devriki İran Şahı da onlardan biri idi. Son on yıldır çevresinin hatta insanlığın başına belâ olan Saddam da milli benlik ile paranoyalığın eşitlenmesine ait iğrenç bir örnektir. Ancak bu iğrenç örnekler mukabil, Adenaur, De Gol, Kohl, Hirahito gibi iyi örneklerdir. Atatürk'ün milli mücadele bayrağını açması, kuva-yı milliyeyi uyandırması «milli izzet-i nefsi» tahrik etmesi bize hürriyet, istiklâl ve devlet kazandırdı. İşgal edilmiş Anadolu, düşmanın iğrenç zulmü milli benliğin uyanmasına yol açtı.

Atatürk'ün Hatay konusundaki milli arzu, milli ülkü, milli dava, milli emel anlayışlı sert ve ısrarlı tavrı, hem Fransızlara hem de ilkelikten —hâlâ da— kurtulamamış Araplara karşı milli benliğin ifadesidir; bazı beceriksizlikler yüzünden Lozan'da kaybedilenler, özellikle Hatay Atatürk'ün şuuraltını ve şuur alanını rahatsız ediyordu; Atatürk'ün milli benliği ferd çerçevesinde kayınıyordu. O devletin ve milletin temsil edicişi olduğundan,

(Devamı 20. sayfada)

milli benliğin de timsâli idi. Fransızlardan ve İngilizlerden gözü yılmışlara rağmen Atatürk'ün hastalığının ilerlediği yıllarda hatta aylarda, bu meseleyle ilgilenmesi, Hatay'daki milli ruhun, milli vicdanın, milli benliğin uyandırılıp, hayırlı neticeyi hazırlaması milli benliğin gücünü gösterir.

Milli benlik, hürriyetine, bağımsızlığına düşkünlük, daha çok maddi im-

kânlı daha itibarlı yaşama hakkına inanıştır. Milli benlik tarihi misyonun a) O toplumun kendi kendine yüklediği; b) çevresindeki toplumların o topluma yakıştırdığı) nefesine itimad ve saygı duygusudur. Milli benlikleri kuvvetli milletler kolay kolay başkalarına yem olmazlar; çünkü bu, her türlü silâhtan da güçlü bir özel kuvvettir.